

do predmeta in je doma iz dobe modernega realizma; tako je tudi Dostojevski pripovedoval svojega Mladca. Namen je, pokazati življenjsko resničnost, ne pa umetniško tvorbo. Lahko pa vidimo tudi sled stare nordijske epike, ki je imela podobne izpovedi, kakršno pripoveduje Odisej o sebi pred kraljem Fejakov. Zdi se skoraj, da se je združil stari epični duh, ki črpa invencijo iz usodnih sil prirode, z duhom moderne povesti, ki se od epike oddaljuje v intimnost življenja. Pesem morja, ledenih gora in viharjev je združena z enostavnim, vsakdanjim dogajanjem na jadrnici in se vedno povrača vase kot morski valovi, le tisti primer z medvedi na ledeni gori nekoliko izstopa v pustolovsko in čudovito zbujanje radovednosti in napestost je čisto v ozadju in le ob prilikah, zato pa se čuvstvovanje rajši vglobi v običajno in ga oživi v višjo resničnost, v sveži pogled mladosti; v malem vsakdanjem življenju je odkrito vse bogastvo toplega čuvstva in iskrenosti. Avtor je neizčrpen v izražanju preproste veličine svoje severne domovine. Tam gori je mladost bogatejša, ker črpa še iz nepotvorjene narave in religiozno življenje daje svetu vse lepši smisel. Povest je ovita v rahlo melanholijo, z naslodo jo bo čital mlad in star.

Dr. J. Šilc

Stendhal (Henri Beyle): Rdeče in črno. Poslovenil Franc Sturm. Tiskovna zadruga v Ljubljani 1932. 683 strani.

Rdeče in črno naj pomeni vojaštvo in duhovščino ali sijajno dobo vojaške vlade pod Napoleonom in cerkveno politiko Bourboncev do l. 1830, kakor menijo nekateri. Glavni junak, Julian Sorel, je bogoslovec, ki nosi v duši vzor Napoleona, veliki simbol francoske sile in aktivnosti. V klavrní dobi restavracije, ko je narodna energija prehajala v formalizem in omrtvelost, živi v kmetiškem bogoslovcu stari junaški duh: v samotni zavidi tihe mogočne kretnje jastreba, njegovo moč in osamelost (97), podobno kakor si želi tiho zavest moči Mladec Dostojevskega. Ni mu za brezbrizno vsakdanjost navadnega duhovnika, ampak duhovništvo hoče izrabiti za svoje visoke sanje o moči in svobodi. Napoleon se je povzpел po vojaštvu do vrhunca, zdaj so duhovske sile vsemogočne, da ga poneso v višine. Stendhal vodi svojega junaka kot Goethe Fausta iz malega sveta province v veliki svet pariškega plemstva in duhovništva. Ko gledamo to odvratno podobo resničnosti, ki svoje hinavstvo in licemerstvo skriva pod lepimi oblikami, se vendar zdi, da je pisatelj rajši psiholog kot resnicoljub. Tu je tiranstvo javnega mnenja zadušilo vsako živo čuvstvo in misel, pod vlado zunanjih oblik se skriva nadutost, pohlep po dobičku in želja zabave. Mesto svobodne se je vselila brezizrazna beseda, mesto neposredne človečnosti pretehtanost in vljudnost, življenje je zastalo pod lepo površino in običajnostjo. In samotna energija častihlepnega bogoslovca, polna neznanega življenja, omami dve ženski, eno iz malega sveta, drugo iz velikega, da se mu vdasta v ljubezni sredi puščobe in dolgočasje. Omožena gospa Rénalova je isti problem kot Flaubertova Mme Bovary, a markiza La Molle je Salome, ki jo je Wilde iz heroičnosti preoblekel v erotičnost.

Stendhal je veliki začetnik modernega psihološkega romana, obenem tudi na potih nove organske estetike, ki ji je važnejša resnica življenja kot

lepota oblikovanja. A. Albalat (*Le travail du style*) mu očita »nemarnost, ker nikoli ne popravlja in ne izboljšuje izraza, kvečjemu le misel spremeni, pušča pa, da se ponavljajo iste besede in celo banalni izrazi.« Taka brezhibnost je romanska in klasična, gojil jo je nekdanj pač tudi Stendhal, ko se je v bitki pri Berezini vsak dan javil predstojniku po predpisih oblečen in gladko obrit. — V novejši francoski kulturi pa je prevladal galski element, ki mu je prosto javljanje duha več kot utrjena oblika. Na njegovo stran se je obrnil tudi kritični duh Stendhala, ko slika z mržnjo v povesti gladko in korektno površino nanovo se obujajoče klasične kulture. Despotizem zunanjih oblik dovoljuje le še igro razumske duhovitosti, prepoveduje pa kot neolikano vsako senco čuvstva in notranjih nagibov, zato uspevajo le še ljudje zunanosti in hinavščina, življenjska energija pa izginja iz družbe. Kakor stavi tej v bistvu aristokratsko senilni kulturi nasproti kot največjo življenjsko vrednoto spontane pojave čuvstva in strasti, tako stremi tudi njegov slog po osebni izrazu, ne po objektivni dovršenosti, po dojetju življenjskega trenutka in njegove sile, ne po korektni lepoti klasicizma. V življenju zasmehuje nadosebne razumske oblike, hoče pa tudi kratke stavke (538, 547 i. dr.), kjer so logične podrejenosti malo opazne. Toda to še ni impresionizem, ki predoča le vstajajoče življenje in ga ne vrednoti, življenje je pri njem vrednoteno in to ga veže z našo dobo prav tako kot prepričanje, da je življenje več kot umetnost, da je umetnost zato tukaj, da pokaže življenjsko vrednoto. To je on tudi v polni meri storil, ko je pokazal na rast energije iz nacionalnega čuvstva, na srečo življenjskega trenutka. V klasičnem romanu uživamo umetniško oblikovanje v gradbi stavka, dejanja, značajev, pri Stendhalu je užitek v spoznanju življenjske resnice in v magičnih bliskih svetlobe, ki osvetljujejo temno skrivnost. Psihološki realizem je umetnost odkrivanja življenja v njegovi notranjosti. Dr. J. Šile

Iz sodobnega srbsko-hrvatskega književnega življenja (Misli, portreti in ocene.)

1. Paberki o srbskohrvatskih stikih z nami v zadnjih letih.

Ljubica Janković je drugi izdaji svoje čitanke »Iz slovenačke književnosti« (1932) dodala kratek pregled medsebojnih književnih stikov, ki pa je — razen njene osebne bibliografije — strašno pomanjkljiv in površen in niti v najširših obrisih načrtan. Pri tem sem pomislil, da bi že bil čas, da kdo sistematski obdela naše medsebojne kulturne stike v posebni monografiji, kot jih z jezikoslovnega stališča piše Breznik, in ne samo za starejšo dobo, kjer so posamezna razdobja že raziskana in so vloge posameznikov že deloma ugotovljene, a še ne pregledno zbrane, temveč predvsem za povojno dobo, da se s fakti ugotovi, koliko smo se v teh letih političnega edinstva notranje kulturno spoznali in koliko je naša literatura postala sestavni del jugoslovanske literature, o kateri enoviti celoti mnogi več ne dvomijo. In še to: v koliko smo k temu pripomogli Slovenci sami in kaj so si oni sami prisvojili od našega? S tem pa sem samo postavil problem in ga ne mislim rešiti. Ne mislim se namreč spuščati v vrednotenje preteklosti, namen imam